

Anja

EGOFUNKTIO Oy
Terveys ja yhteiskunta –sarja
“Evidence-based” 18.2.2000

KENEN LAULUJA LAULAT – MILLAINEN TIETO ON EVIDENSSIÄ?

Professori Arja Ropo
Tampereen yliopisto

KONTEKSTIIN KYTKEMINEN
TAUSTAOLETTAMUSTEN PURKAMINEN (tieto, tiede, asiantuntijuus, ihminen)

1. TEKNOLOGIA- JA TALOUSVETOINEN YHTEISKUNNALLINEN AJATTELU EVIDENCE-BASED –HOIDON TAUSTALLA

- EVIDENCE-BASED, TIETEELLISEEN NÄYTTÖÖN PERUSTUVA TOIMINTA HEIJASTELEE LAAJEMPAA TEKNOLOGIA- JA MARKKINAVETOISTA YHTEISKUNNALLISTA AJATTELUA JA KEHITYSTÄ
- MARKKINAT JA TEKNOLOGIA NÄYTTÄVÄT OLEVAN VAHVIMPIA SELITYKSIÄ JA OHJAILEVIA VOIMIA YHTEISKUNNALLISESSA ELÄMÄSSÄ NYKYÄÄN
- MM. ERI ALOILLA VILKASTUNUT ARVOKESKUSTELU ANTAA YMMÄRTÄÄ, ETTÄ NYT ETSITÄÄN TODELLA PERUSTEITA TOIMINNALLE (hoidolle, palvelujen tuottamiselle, liike-elämälle)
- KANSALISAktiivisuus on lisääntynyt mm. kaupunkien ja alueiden kehittämisessä
- KYSEENALAISTETAAN VALTAA PITÄVIEN NÄKEMYKSIÄ

- TOISAALTA, MUIDEN KUIN KOVIEN TALOUDELLISTEN ARVOJEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ ON TULLUT ENTISTÄ VAIKEAMMAKSI --- RESURSSIRIIPPUVUUSYISTÄ
- YRITYSTOIMINNASTA OMAKSUTTUJA TOIMINTAMALLEJA JA OPPEJA ON OTETTU JULKISELLA SEKTORILLA INNOKKAASTI KÄYTTÖÖN, ESIM. TULOSJOHTAMINEN JA LAATUJÄRJESTELMÄT
- VALLITSEVA TIETÖYHTEISKUNTAPUHE KOROSTAA TEKNOLOGISEN KEHITYKSEN RATKAISEVAA MERKITYSTÄ HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ
- ESIM. MEDIASSA (LEHTIKUVISSA) POTILAS ON LÄHINNÄ KORISTE TAI REKVISIITTA JA PÄÄROOLIN SAA YLEENSÄ TEKNISET VIMPAIMET, EI MYÖSKÄÄN YLEENSÄ KATSEKONTAKTIA, POTILAAN YLI TAI OHI ASiantuntijat kommunikoiivat
- HOIDOISTA UUTISOIDAAN YLEENSÄ MK-TERMEIN, TYYLIIN: MILLÄ PAIKKAKUNNALLA ON HALVIMMAT TERVEYSPALVELUT?
(tehokkuuskilpailu)
- VOI KYSYÄ, MISSÄ ON IHMINEN JA IHMISEEN KOHDISTUVAN OSAAMISEN YMMÄRTÄMINEN ESIM. HOITORATKAISUISSA TALOUDEN JA TEKNOLOGIAN PURISTUKSESSA

- EVIDENCE-BASED -AJATTELUN MUKAAN HOITOA TULEE PERUSTELLA TIETEELLISELLÄ NÄYTÖLLÄ
- MILLAISTA HOITOA ANNETAAN, KENELLE, MILLÄ HINNALLA, MISSÄ VAIHEESSA - TALOUDELLISUUS & TEHOKKUUS PÄÄKRITEREINÄ

- ON TARPEEN SELVITELLÄ EVIDENCE-BASED –AJATTELUN TAUSTAOLETUKSIA JA SIITÄ JOHTUVIA SEURAUKSIA
- MILLAINEN TIEDE ON EVIDENSSIÄ?
- MIKÄ NÄKEMYS TIEDOSTA, TIETÄMISESTÄ JA TIETEESTÄ?

2. MILLAISEEN NÄKEMYKSEEN TIETEELISESTÄ TIEDOSTA EVIDENCE-BASED PERUSTUU?

MILLAISTA TIETEELLINEN TIETO ON LUONTEELTAAN JA MITEN TIETEELLISTÄ TIETOA TUOTETAAN?

Tieteellinen tieto vs. arkitieto

PERINTEISESTI AJATELLAAN, ETTÄ TIETEELLINEN TIETO ON

- systemaattista
- analyyttistä
- muodostaa yleisiä periaatteita
- hierarkkisen tietojärjestelmän

TIETEELISEKSI KATSOTTAVAA TIETOA TUOTTAVAT NIMENOMAAN TUTKIJAT

ARKITIEDON AJATELLAAN OLEVAN

- yksittäisiä havaintoja, ei-yleistettäviä
- subjektiivisia näkemyksiä
- kuvailevaa, ei analyyttistä
- tiedostamatonta

ARKITIETOA SYNTYY JOKAPÄIVÄISESSÄ, PAIKALLISESSA

VUOROVAIKUTUKSESSA EIKÄ SILLÄ AJATELLA OLEVAN TIETEELLISTÄ

KÄYTTÖÄ, OIKEASTAAN TIETEEN TEHTÄVÄNÄ ON KORJATA
ARKITIETOA JA SEN PUUTTEELLISUUKSIA

JÄTETÄÄN HETKEKSI NÄMÄ PERINTEISET NÄKEMYKSET ILMAAN
ODOTTAMAAN VASTAVÄITTEITÄ

SE, MILLAISENA TUTKIMUSKOHDE NÄHDÄÄN, MÄÄRITTELEE PITKÄLTI
MITEN JA MITÄ SIITÄ VOIDAAN TIETÄÄ ELI MILLAISTA TIETEELLINEN
TIETO ON

KOLME KYSYMYSTÄ:

- MISSÄ MÄÄRIN TUTKIMUSKOHDE (HOIDOSSA ILMEISESTI IHMINEN)
ON TULKINTOJEN TUOTE JA MISSÄ MÄÄRIN SE RAKENTUU
“SYVEMMISTÄ SYISTÄ” JOTKA OVAT NÄKYMÄTTÖMIÄ IHMISEN
TIETOISUDELLE --- ONTOLOGINEN KYSYMYYS (kysymys olevasta)
- MINKÄ TYYPPISTÄ TIETOA TUTKIMUSKOHTEESTA ON SAATAVISSA -
-- EPISTEMOLOGINEN KYSYMYYS (tosiasioita, kokemuksia, universaaleja,
uniikkeja) (miten jostain ilmiöstä voidaan tietää? Oppi tietämisestä)
- MILLAINEN ON IHMISEN JA YMPÄRISTÖN VÄLINEN SUHDE?
(ympäristön tuote vs. ympäristön luoja/ ylläpitäjä; deterministinen vs.
voluntaristinen; subjekti vs. objekti) --- KYSYMYYS INHIMILLISESTÄ
LUONNOSTA
- TIETEELLISEN TIEDON LUONNE VOI OLLA MONENLAINEN kun
puhutaan ihmistä koskevista tieteenaloista:
- objektiivinen vs. subjektiivinen
- eksplisiittinen vs. näkymätön tieto

- Määrällinen vs. laadullinen
- Case vs. populaatio/otos –perustainen

- KENELLÄ ON OIKEAA TIETOA EVIDENCE-BASED –NÄKEMYKSEN KANNALTA? KETÄ KUUNNELLAAN? - KYSYMYS ASIANTUNTIJUUDESTA JA VALLASTA
- Hierarkkinen vs. bottom-up
- “kohteen rooli” –passiivinen vs. aktiivinen
- tutkijan rooli –oikean tiedon tuottaja?
- Mitä merkityksiä evidenssille tulee näistä erilaisista rooleista?
- Vuorovaikutus tiedon tuottamisessa: äänien kulku molempiin suuntiin
- Mikä merkitys on lääkäreiden arkitiedolla, josa yhdistyy mm. potilaiden tuottama tieto---HIERARKKIA
- Lääkäri yhdistelee teoriaa ja kokemuksia potilastyöstä
- Perinteinen universaali teorianäkemys mitätöi kehollisen tietämyksen , siis arkikokemukset
- teoriauskoisuus rakentaa universaalimailman
- universaali vs. paikallinen tieto
- tietäjäpositio asiantuntijoilla/vallankäyttäjillä
- perinteinen teoria: asiantuntijuus on yksilön ominaisuus
- relationaalinen teoria. Asiantuntijuus voi olla vuorovaikutussuhde

- Millaista ammattikuvaa legitimoidaan
- Missä syntyy uutta tietoa , innovaatioita, jos kokeilulle , oppimiselle ei jää tilaa evidence-based –periaatteiden puristuksessa

- Moninaisuudelle myös “oikean” tiedon tuottamisessa tarvitaan toimintatilaa

3. TIETÄMISEN RATIONALITEETIT – MILLÄ

LOGIIKALLA/KRITTEREILLÄ SYNTYY OIKEAA TIETOA

HOITOKÄYTÄNNÖILLE?

- Teknis-taloudellinen vs. kulttuurinen rationaliteetti
- Mk-kriteeri, teknologiakriteeri
- Kapea. Toimenpidekeskeinen, biolääketieteellinen näkemys tieteellisestä tiedosta
- Hierarkkinen vs. bottom-up
- Mikä on perusteltu hoitokäytäntö?
- Kulttuuriset oletukset , perustelut hoitamiselle
- Holistiset perustelut
- Arvoiltaan moniulotteisempaa (elämän laatu)
- Terveiden ja sairauden määrittely

4. PASTERNAK JA OIKEAN TIEDON SUHTEELLISUUS

Kuvat: Pekka Kuhmonen

taan oikeat ratkaisut ja hylätään väärät. Ajankohtainen kysymys on mitkä ovat akateemisen koulutuksen mahdollisuudet tarjota opiskelijoille, tuleville lääkäreille ja tutkijoille tietoa ja opastusta oikeiden valintojen varalle, kun he kohtaavat monimutkaisia ja usein vaikeita ongelmia. Tärkeintä on mielestäni ymmärtää oikean tiedon suhteellisuus:

- että luonnontieteisiin perustuva oikealta näyttävä teoria voi olla riittämätön käytännön potilastyössä,
- että tieteellisen tutkimuksen tuottama totuus voi olla tilastollisesti tarkasteltuna oikeaa tietoa mutta yksilön kannalta huonosti soveltuvaa tai soveltumatonta,
- että profession enemmistön hyväksymä ja oikeana pitämä tieto voi olla väärää sillä hetkellä jo olemassa olevan mutta vaikeasti penetroituvan uuden tiedon valossa.
- Lisäksi on tärkeitä oivaltaa eettisten ratkaisujen riippuvuudet ajasta, paikasta ja muista olosuhteista sekä koko ajan osallistua eettiseen pohdintaan. ...